

Bij de foto: Schilderij van H.P. Scholte (1805-1868) in Pella Historical Society & Museum te Pella, Iowa [lees verder op pag. 4]

nr. 39, december 2013

IN DIT NUMMER:

- A.C. van Raalte en H.P. Scholte

- Digitaal archiveren

- Vrijmaking in brieven

...adc **etera**

*...adcetera is een gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC (GKV) en de
Archiefcommissie (NGK)*

colofon

...ADCetera is een
gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC
(GKV) en de

Archiefcommissie
(NGK)

Broederweg 16,
8261 GT Kampen.

Telefoon 038 447 17 30

E-mail
info@adckampen.nl

Website
www.adckampen.nl

Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp: Peter Dees,
Zwolle

Foto omslag: Portret
H.P. Scholte, collectie
Pella Historical Society
& Museum

Ten geleide

Culturele instellingen bevinden zich in zwaar weer. De overheid moet bezuinigen en dat treft ook musea, archiefinstellingen, bibliotheken en andere instellingen verwant met het werk van het ADC. De overheid kent bovendien niet alleen minder budget toe, ze wil ook meer inzicht in de besteding van het geld door van instellingen te vragen meer projectmatig te werken en van te voren plannen met een begroting te overleggen. Minder geld en meer controle dus. Dat leidt tot ontslagen en het afzien van bepaalde ambities en soms ook tot het gevoel alsof men iets misdaan heeft.

Er zijn evenwel ook goede kanten aan de realiteit van een krimpand overheidsbudget. Culturele instellingen worden daardoor gedwongen nog slimmer met hun budget om te gaan en tevens na te denken over alternatieve inkomstenbronnen. Wij in Nederland zijn er sterk aan gewend dat de overheid voor onze cultuur zorgt, zeker sinds we in 1952 een apart ministerie voor cultuur kregen en de bomen in de daaropvolgende decennia financieel tot in de hemel groeiden. Maar hoe dacht u dat in de negentiende eeuw volksbibliotheken tot stand zijn gekomen, of bijvoorbeeld een instelling als het Bilderdijk Museum in 1908, het Reveil Archief

in 1930, of hoe de Afscheidingstentoonstelling van 1934 werd gefinancierd? Precies, door particulier geld. Als u dat ouderwets vindt, bent u vrees ik niet bij de tijd. Het is modern dat burgers zelf de cultuur in stand houden.

Het ADC is daar een mooi voorbeeld van. Het is begin jaren negentig gesticht door de kerken, zonder overheidsgeld.

Toen leek dat wat vreemd, maar de kerken begrepen dat de eigen geschiedenis het best behartigd wordt door er zelf voor te zorgen. Voor het ADC betekent dit een verantwoordelijkheid goed met zijn geld om te gaan en voor projecten een beroep te doen op uw culturele vrijgevigheid. Meer daarover in deze ADCetera, maar voor nu willen wij u hartelijk bedanken voor uw steun.

Gereformeerde culturele instellingen moeten het niet van de overheid hebben, maar van u. We hopen daar ook in het komende jaar weer op te mogen rekenen. Wij wensen u een gezegend 2014. ¶

In 2012 is in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) een nieuwe kerkorde in eerste lezing goedgekeurd door de generale synode. In de oude kerkorde stond in artikel 50 dat kerkenraden en meerdere vergaderingen goed behoorden te zorgen voor hun archieven. In de nieuwe kerkorde is zo'n artikel niet opgenomen.

Digitaal archiveren zaak van kerken gezamenlijk

Dat wil niet zeggen dat er niet over archief of aanverwante zaken gerept wordt. Artikel C 42 handelt over de kerkelijke registratie van de leden. De kerkleden moeten goed worden geregistreerd en de geregistreerde gegevens moeten goed worden beheerd en gebruikt. In het artikel over de besluitvorming staat: De kerkelijke vergaderingen voorzien in een zorgvuldige vastlegging, communicatie en archivering van hun besluiten (F71.4). Zonder hier uitgebreid stil te staan bij de vraag in hoeverre de oude kerkorde van de nieuwe verschilt voor wat betreft de archiefzaken kan men wel zeggen dat beide orden ervan uitgaan dat de kerken en meerdere vergaderingen zelf verantwoordelijk zijn voor een goed beheer van hun documenten en archieven. Tegelijk is de situatie zo dat archieven en documenten bijna volledig digitaal zijn. Hoe kan een kerkelijke gemeente goed voor zijn digitale archieven zorgen? Welke taak legt de kerkorde plaatselijke gemeenten hier op? Hoe ver gaat dit?

Vanuit de archivaliek geldt dat te bewaren documenten bewaard moeten worden voor de 'eeuwigheid'. Ze moeten niet alleen bewaard worden, maar ook toegankelijk blijven. Men moet ze over honderd jaar nog kunnen lezen. Hoe moet je als plaatselijke kerk dit realiseren voor de documenten die nu digitaal worden aangemaakt? De beste garantie voor geslaagd digitaal archiefbeheer is het werken met een duurzaam e-depot. Dit is een geheel van systemen, software en hardware dat er voor zorgt dat de digitale informatie blijvend wordt bewaard en blijvend toegankelijk is. Tevens worden ook de metagegevens over deze informatie goed bewaard, zodat het later mogelijk is de digitale documenten te plaatsen in de context waarin ze hebben gefunctioneerd. Wil je als kerk je digitale gegevens goed beheren zodat ook latere generaties hier nog mee kunnen werken dan is een e-depot eigenlijk onontkoombaar. Dergelijke systemen zijn voor plaatselijke kerken echter niet te realiseren. De kosten

die hiermee gemoeid zijn bedragen honderden duizenden euro's per jaar. Ze zijn zelfs zo hoog dat ook lagere overheden deze niet alleen kunnen opbrengen. Het Nationaal Archief stelt dat de oplossing hiervoor gelegen is in samenwerking. Hierdoor worden de kosten per deelnemer drastisch ingeperkt terwijl het voor de kwaliteit van de archivering geen gevaar oplevert. Voor een verantwoord digitaal archiefbeheer zullen de kerken dus samen moeten werken. Hoewel kerkrechtelijk gezien elke kerk voor zijn eigen archief verantwoordelijk is, is dit door de praktijk een zaak geworden van de kerken gezamenlijk. Het is ten diepste een keus tussen goed digitaal archiefbeheer, waarbij het noodzakelijk is dat kerken de handen ineen slaan of geen beheer. Een tussenoplossing is er niet. Wanneer de kerken voor het laatste zouden kiezen is het eigenlijk wel nodig om de kerkorde aan te passen. Men kan dan immers niet meer eisen dat door de kerkelijke vergaderingen besluiten zorgvuldig gearchiveerd moeten worden. ¶

A.C. van Raalte en H.P. Scholte

Wie de genealogie van de Gereformeerde Kerken nagaat stuit zeker op de Afscheiding van 1834. Het ADC heeft daarom ook altijd belangstelling gehad voor de geschiedenis van de emigratie van een aanzienlijke groep uit de afgescheiden kerken naar de Verenigde Staten en elders. De afgescheiden predikanten A.C. van Raalte (1811-1876) en H.P. Scholte (1805-1868) waren

pioniers van die emigratie. In 2011 was het ADC een van de organisatoren van een internationale conferentie over Van Raalte met sessies in het door Van Raalte gestichte Holland in Michigan en in Ommen. De Engelstalige congresbundel *An Enduring Legacy* onder redactie van dr. Jack E. Nyenhuis en George Harinck verschijnt eerstdaags bij William B. Eerdmans Publishers te Grand Rapids. Afgelopen juni hield de Association for the Advancement of Dutch American Studies (met de ADC-directeur als voorzitter) haar tweejaarlijkse conferentie in het door Scholte gestichte Pella in Iowa. Het ADC heeft in samenspraak met het Roosevelt Study Center te Middelburg en betrokkenen te Pella het initiatief genomen voor een conferentie naar aanleiding van Scholtes sterfdag, in 2018 150 jaar geleden. ¶

Update pilots digitaal archiveren

In de vorige ad-cetera werd een oproep gedaan voor het deelnemen aan pilots digitaal archiveren in de kerk. Inmiddels zijn de deelnemers bekend. Op 29 november heeft er een informatiesessie plaatsgevonden in het gebouw De Bazel te Amsterdam waarin de deelnemende kerken verder werden geïnformeerd over de inhoud van de pilots. In januari 2014 zullen de deelnemende kerken daadwerkelijk aan de slag gaan met de programmatuur en worden er archiefstukken gedigitaliseerd. De pilots vallen uiteen in drie onderdelen

die alles met elkaar te maken hebben. Ten eerste het digitaliseren van papieren documenten. Hierbij kan worden gedacht aan notulen, jaarverslagen, besluitenlijsten en dergelijke. Het is niet de bedoeling het hele archief van een deelnemende kerk te scannen. Het gaat om een representatief deel ervan ten behoeve van de pilot. Ten tweede moeten de digitale documenten worden opgeslagen in een e-depot. Binnen deze omgeving worden de veiligheid, authenticiteit en toegankelijkheid gewaarborgd. Deze opgeslagen documenten kunnen worden beheerd door het programma Scope-Archive. Dit gaat allemaal over documenten die eerst op papier stonden en zijn gedigitaliseerd. De laatste tien jaar werken we in de kerk meestal met digitale documenten die van begin af aan al digitaal waren. Ze kunnen worden uitgeprint voor een vergadering of onderweg, maar zelfs dat gebeurt steeds vaker niet meer. Ze staan op laptops en tablets die we overal mee naar toe slepen. Het beheer van deze informatiestromen is behoorlijk lastig. In het derde onderdeel van de pilot wordt hier aandacht aan besteed en wordt er gebruik gemaakt van een systeem om deze informatiestromen te kunnen beheren. Er waren meer aanmeldingen voor de pilot dan kerken die we konden laten deelnemen. Dat is enerzijds mooi, omdat er dus belangstelling is voor deze zaken. Anderzijds is het voor degenen die niet deelnemen wellicht een teleurstelling. We willen proberen iedereen zo goed mogelijk op de hoogte te brengen van de ontwikkelingen op dit gebied. Daarnaast willen we nu alvast wijzen op de *Toogdag 2014* gepland in september 2014 te Utrecht.

Op deze dag zal uitgebreid aandacht worden besteed aan de resultaten van de pilots en aan de betekenis hiervan voor de kerken. Houdt voor nu in ieder geval de site van het ADC in de gaten. Daarop zal, zodra beschikbaar, meer informatie komen te staan over het verloop van de pilots en de voorbereiding voor de Toogdag 2014. ¶

De godsdienst- onderwijzer

Op 14 juni 2013 hielden de redactie van het *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* (DNK) en het ADC een symposium te Kampen over godsdienstonderwijzers en religieuzen. Vanaf omstreeks 1800 tot het midden van de twintigste eeuw speelden godsdienstonderwijzers (m/v) en religieuzen een belangrijke rol in kerk en school. Protestantse en joodse godsdienstonderwijzers functioneerden in de praktijk dikwijls als bijna-domeinees en bijna-rabbijnen. Fraters en zusters hielden zich in katholieke scholen bezig met godsdienstige opvoeding en godsdienstonderwijs in de volle breedte. Anders dan bij de katholieke religieuzen gebeurde, is er aan protestantse en joodse zijde nooit afzonderlijk aandacht besteed aan de godsdienstonderwijzers, hun werk en publicaties. De redactie van het blad *DNK* wijdde een afzonderlijk themanummer aan deze beroepsgroep in relatie tot het hele veld van de Nederlandse kerkgeschiedenis. Op het symposium spraken Cees Houtman, Herman Noordegraaf, Bart Wallet, Marry Remery-Voskuil en Fred van Lieburg over de hoofdlijnen en bevin-

dingen van dit themanummer, dat te verkrijgen is bij het ADC. ¶

Archief J. Kamphuis

Het ADC heeft het archief verworven van Jaap Kamphuis (1921-2011), meer dan een kwart eeuw hoogleraar kerkgeschiedenis en later dogmatiek aan de Theologische Universiteit te Kampen. Hij heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van deze onderwijsinstelling en van de Gereformeerde Kerken, met name in de conflictueuze jaren zestig. Het archief is beperkt toegankelijk. ¶

ANBI

Het werk van het ADC kan niet verricht worden zonder de steun van personen en instanties buiten de vaste basisfinanciering door de Gereformeerde Kerken. Met een donatie draagt u bij aan het behoud van, onderzoek naar en publieksactiviteiten over het gereformeerde erfgoed. We nodigen u graag uit het werk van het ADC te ondersteunen. In 1997 is daartoe de Stichting ter ondersteuning van het ADC opgericht. Uit de donaties en bijdragen die de Stichting ontvangt worden projecten en activiteiten gefinancierd (publicaties, symposia, restauratie en behoud van historisch materiaal, etc.) die niet uit het gewone budget bekostigd kunnen worden.

De Belastingdienst heeft de Stichting ter Ondersteuning van het ADC aangemerkt als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Dat betekent dat

giften aan de Stichting kunnen worden afgetrokken van de inkomsten- of vennootschapsbelasting (uiteraard binnen de daarvoor geldende regels). Kijk voor meer informatie op www.belastingdienst.nl. Op de website van het ADC vindt u alle gegevens betreffende de Stichting en de ANBI. ¶

De Vrijmaking in brieven

Hoe hebben gereformeerden in het land 1944 beleefd, het jaar van de Vrijmaking? We weten hoe het kerkelijk conflict zich op bestuurlijk niveau afspeelde, maar hoe beleefde men een en ander in de gemeente en thuis? Uit 1944 zijn in de archieven van de hoofdrolspelers in het conflict duizenden brieven van particulieren bewaard gebleven, met name ook op het ADC. Het ADC laat de komende jaren onderzoek doen naar de beleving van de kerkelijke spanningen in oorlogstijd op het grondvlak.

Waar schreven deze gereformeerden over: over honger, razzia's, concentratiekampen en ander oorlogsleed, of juist over het kerkelijk conflict, of over heel andere zaken? Over dit onderwerp is in 2012 een onderzoeksproject opgezet, dat wordt uitgevoerd door George Harinck, Jelger Kansen en Ab van Langevelde. Het is de bedoeling over het onderzoek een boek te publiceren over beleving van de kerkstrijd 'van onderaf'. Dit onderzoeksproject wordt financieel mogelijk gemaakt door het Jagtspoelfonds en de Prof. Dr. K. Schilder Stichting. ¶

Emailadres

Het ADC communiceert in toeneemende mate via internet en email. Dit heeft twee voordelen. In de eerste plaats besparen we hiermee op drukwerk, hetgeen goed is uit het oogpunt van financiën en duurzaamheid. In de tweede plaats kunnen wij u snel en goed op de hoogte houden van onze activiteiten. Om deze redenen verzoecken wij u daarom ons uw emailadres te zenden naar info@adckampen.nl ¶

Archief-enquête Ned. Geref. Kerken

De Commissie voor Archief en Documentatie NGK hield in 2012 een enquête onder de Nederlands Gereformeerde Kerken en de commissies van de Landelijke Vergadering (LV). Scriba's en archiefbeheerders konden over zaken betreffende het archiefbeheer hun gegevens melden. Daarbij ging het zowel om het fysieke archief als om digitale archiefbescheiden. De Commissie geeft met haar rapport gevolg aan het besluit van de Landelijke Vergadering in 2009 om onderzoek te doen naar digitalisering binnen de kerken. Zij trekt diverse conclusies en doet een reeks van aanbevelingen. Eén van de resultaten die uit de representatieve uitkomsten van de enquête naar voren komen is dat meer aandacht en zorg gegeven moet worden aan het digitale kerkelijke archief. Daarin hebben scriba's en archiefbeheerders een uitvoerende taak. Kerkenraden dienen

echter wel de noodzakelijke middelen beschikbaar te stellen en dragen een eerste verantwoordelijkheid. Voorts wordt vermeld dat het een vast gebruik schijnt te worden om het digitaal archief middels een usb-stick over te dragen, terwijl geen scriba of archiefbeheerder over een door de kerk beschikbaar gestelde computer beschikt. Meerdere mensen hebben dus een (deel van het) kerkelijke archief in bezit. Dat zal, ware het allemaal fysieke archiefbescheiden, nooit in gedachten zijn geweest! Belangen die bij digitale archivering aandacht behoren te hebben zijn in ieder geval het waarborgen van de juiste informatie en kwaliteit van de informatiedrager, in acht nemen van privacy-aspecten, rechtszekerheid van de besluiten ed. In dat verband stelt deze NGK-Commissie dan ook voor om te participeren in een digitaal onderzoekplatform waartoe de archivariissen van CGK, GKV en NGK een aanzet hebben geformuleerd. De Commissie dringt er bij de LV en de NGK' en op aan om, meer dan in het verleden het geval was, gerichte aandacht en zorg te schenken aan de belangen van het (eigen) digitale kerkelijk archief. Iets dat geen uitstel meer kán hebben. Ook over andere zaken rapporteert de Commissie en stelt tevens de LV voor om te participeren in het ADC mede vanwege de ondersteuning die het ADC geeft bij het bevorderen van kennis en onderzoek in archieven voor de opleiding voor NG-predikanten. De rapportages en voorstellen van de Commissie die over enige maanden op een LV in behandeling komen, zijn te raadplegen op de site NGK (rapport nr. 01.09.02) <http://lv.ngk.nl/lv2013/allestukken.html> ¶

Nieuwe aanwinsten

Archief Contact Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken (CCGG)

Archief De Verre Naasten

Archief De Wegwijzer

Archief J. Kamphuis

Vakantiedata

In verband met de kerstvakantie is het ADC gesloten van maandag 23 december tot en met vrijdag 3 januari 2014. Vanaf maandag 6 januari zijn we weer tot uw dienst.

LOGO'S
VERPAKKINGEN
MAILING FLYERS
MAGAZINES
KALENDERS
PRINT
KAARTEN
DESIGN
VORMGEVING
ZEILDOEK HUISSTIJL
RECLAME BEURSPRESENTATIE
STICKERS GLOSSY
SERVICE ONTWERP
POSTERS
NJO
NHCG
JKE

MEER DAN ALLEEN EEN DRUKKERIJ

Ind. terrein 'De Kronkels' • Celsiusweg 1 • Postbus 10 • 3750 GA Bunschoten
T: 033 299 79 99 • E: info@bunschoter.nl • www.bunschoter.nl